

ODPRTA TRIBUNA

Sinteza slovenstva

Svetovno kroženje slovenske kulture in proizvodnega kapitala

Miran
Mihelič

Lahko bi tudi zapisali, da je ohranitev slovenske etnogeneze odvisna od tega, koliko bomo sposobni v prihodnosti živeti kot Slovenci v kulturnem in materialnem občestvu, kakšno sposobnost za obstoj bomo slovenstvu prinesli, ohranili, omogočili in izločili vse tisto, kar nam jo onemogoča.

Predvsem hočem v smislu narodne sinteze poudariti, kaj nam ta lahko prinese. Zlasti rojakom po svetu daje možnost, da bolj varno preživimo, ohranimo in razvijamo skupni kulturni prostor, vselej odvisen od povezanosti, moči in pretoka slovenskega svetovnega proizvodnega kapitala. Ta bo lahko skrbel za zeleno kakovost in brez večjih odrekaj financiral. Tako se ne bo dogajalo, kot se ponekod, da so pisci, založniki in glavni kupci hkrati.

To moramo prerasti v novo kvaliteto, razviti našo filozofijo sinteze, pri tem pa upoštevati vse, kar je različnega v našem narodu in vodi zopet narodno bratstvo novih generacij.

Tako nekako bi kazalo razmišljati tudi v smislu narodnega poslovnega partnerstva po svetu.

Pogled nazaj razkriva razprtije in sovraštva kot tudi veliko slabosti narodne »skupnosti« v vsakršnem svetovnonazorskem pogledu.

Strankarsko klasično vprašanje verjetno ne sme vplivati na ta prostor in ga že ob napovedani pomladi zamrzniti.

Še najmanj pa, da bi se kdo imel za poklicanega, da to »pomaga izvesti« z vidika svojega svetovnega nazora. Potem se to dete ob obilici babic ne bo rodilo zdravo.

Po objavi razmišljanj v Svobodnih razgovorih o asimilaciji in samoasimilaciji Slovencev, s čimer sem zastavil le nekaj vprašanj, da bi se pogovorili tisti rojaki v Avstraliji, ki jih doživljajo v živo, sem dobil iz Melbournea pretresljivo pismo o odtujevanju ne le slovenstvu, ampak tudi svojcem.

Oglasila se je slovenska mati in priznana kulturna delavka Ivanka Škof, učiteljica dopolnilnega slovenskega pouka in še marsikatero dejavnosti v svojem okolju. Zato zelo dobro pozna to temo v vsej njeni trpkosti, čeprav jo skuša podati z vso primorsko-kraševsko sončnostjo. Povzel bom dramatičen del njenega pisma, ki se nanaša na to temo. Ni bilo naključje, da smo se pri meni doma zbrali prijatelji in novi znanci, med katerimi sta bila tudi dva psihiatra, eden iz Avstralije, drugi pa iz Jugoslavije.

Ko smo prebirali in ocenjevali novo zbirko poezij (25 izvodov!) prijate-

lja Cundriča, smo se dotaknili vprašanja, kako bi ohranjevali oziroma nadaljevali slovenski jezik pri našem naraščanju.

Na žalost sta tudi strokovnjaka »človeških duš« menila, da je v takšnih razmerah, v kakršnih živimo tukaj, težko vplivati na svoje potomce, da bi s ponosom posnemali starše v jeziku, navadah, običajih, ker je okolje pretrdo in tudi gluho za vse, kar ni anglosaksonsko. Zaničevalni pogledi na prišleke, posmehovanje njihovi hrani, običajem in drugemu ustvarjajo mučno ozračje, iz katerega želi naša mladina čimprej pobegniti in se ga rešiti.

To najlaže doseže, če zataji sebe in gre po poti »nadrejenega razreda«. * Tako tistim, ki so končali študij, kaže priti do službe le, če imajo priimek Brown, Smith . . . Ta priimek si lahko kupiš za \$ 70.-, 'Zakaj ne?' si mislijo, če je to edina možnost, da prideš do dela, za katero si se izučil, lahko upaš na ustvaritev družine. Mogoče bi si kupil v nekaj letih službe avto . . . Če se piše Sluga, Divjak . . . pa se bo zataknilo že pri službi.

Za brezposelnost dobi na teden \$ 80.-; stanovanje pa stane \$ 120.-. Kdo mu da denar, da se preživi kot človek in ob tem ostane pošten? Torej piši se nekam, Sluga! Kot Smith, ponosen avstralski državljan, z dostojanstvom, bom dosegel tak standard, kot si ga vsak mlad moški ali ženska želi . . .«

Seveda piše tudi o človeških težavah v lastnih organizacijah, vendar jim ne zmanjka vedrine, smeha in poguma za naprej.

*Torej zemlja domača
nisi le mesečna plača!*

Če bi bili Slovenci po svetu gospodarsko načrtno tako organizirani, da bi zaposlovali svojo mladino v lastnih podjetjih, bi ta boleča zadeva, nasilna, taktična asimilacija odpadla.

Se mar Judje niso podobno obdržali s svojo kulturo, vero in pretokom kapitala, ki ga niso izpustili več iz rok?

Nekaj med sabo ločenih primerov obstaja tudi pri naših rojakih, vendar so zdaj ovire za združeno nastopanje dobro znane.

V takih razmerah pa v tujini ne more zdržati veliko generacij, ki bi obdržale še značilnosti svojega naroda . . .

Treba je pomisliti, kako v sodobnih razmerah premostiti vse ovire in se postaviti na noge zase in za tiste, ki bodo še prihajali, saj imamo ta čas le v »najemu« od njih.

Z narodi, ki še niso s svojo suverenostjo in vojaško močjo na trdnih tleh, je kot v naravi z novorojenim ali bolnim mladičem, ki ga mati že zapušča. Takoj začnejo krožiti nad njim krokarji in ga napadati požrešne ujede.

V mednarodnih odnosih pa nastaja prazen prostor, ki ga »mora« sosed iz strateških vzrokov čimprej zasesti.

Ob tako resnih stvareh je skrajni čas, da začnemo reševati vprašanja vsakovrstnih tabujev, ki nas ločujejo, vendar ne na ekskluzivističnih načelih,

* In tako ustreza na žalost najbolj namenu in metodi vsega tega apartheida, ki se ne kaže le nad domorodci Aborigini. Tudi ti bi morali za svojo suverenost najbrž zavreči ime, katero so jim dali okupatorji, si ustvariti svoje šole, gospodarstvo . . . in ne nazadnje tudi jezik. Zavreči vso navlako s cunjami, alkoholom in mamili vred! Sele to bi premaknilo v njih energijo v podzavesti zatrte svobode v njihovo naravno okolje.

saj so za današnji čas, zlasti pa za skupni narodni kulturno-gospodarski prostor preživeta, saj po njih ni možno sožitje kulturnih in razvitih narodov, kakor bi bili lahko danes na vseh ravneh tudi mi. Sicer pa o tem že tako dovolj pišejo.

Dozoreti je pač treba v narod notranje koalicije, ki je zmožna vpreči vse svoje sile. Sedanji levi in desni pa rdeči in črni ekskluzivizem, ki priznava odločanje o narodovi politiki le svoji smeri, pa nas lahko peha le iz diktature v diktaturo.

Vse dobro in zlo, kar dela ena ali druga stran ali posamezniki našega naroda, je naše, slovensko, in če je slabo, tega ne moremo obesiti nikomur drugemu.

Zato zla ne privoščimo nikomur v dobro nas in tistih, ki še prihajajo za mami. Biti Slovenec mora pomeniti kakovost razvitih družbenih odnosov, ki pogojujejo tudi dobro organizirano proizvodnjo in vse, kar si lahko prav zaradi naših kvalitetnih narodnih značilnosti ustvarimo. Vse to zahteva posebno strokovno študijo, kako bi se ob kulturnem zblizanju lotili tudi gospodarskega vprašanja.

V mednarodnem gospodarstvu je vse bolj uspešna močna monopolizacija velikih poslovnih združenj, korporacij, transnacionalnih združenj (državnega ali zasebnega kapitala, informacijskega sistema, tehnologij proizvodnje, transportov, akumulacij kapitala, trgovine).

Vsa ta gibanja in združenja delujejo sicer po protekcionističnih zakonitostih (kot EGS, pripravlja se EUREKA), so pač gospodarjenje v teh državah v okviru njihove zakonodaje . . .

Slovinci, ki živijo znotraj teh držav, si lahko pomagajo z ugodnejšimi vetrovi in tokovi na najvišji svetovni ravni, če le to sprevidijo in zmorejo ter ustvarijo ob njih svoj svetovni pretok kapitala in tako svojo gospodarsko moč, ne da bi jih pri tem kdo vlekel nazaj.

S tem bi gotovo ne samo odpravili že omenjeni problem – premajhno samospoštovanje za »spoštovanje« drugih, v tem primeru narodnih nasprotnikov, ki sprejemajo v delovno razmerje le »ponosne, svoje državljane«, temveč bi bilo to v prid njihovem vsestranskemu razvoju in bi bila resničen pretok vseh narodotvornih elementov.

Namesto da bi potovali naši ljudje, bi potoval in se selil kapital, to pa je bolj racionalno.

Zanimiva in svoje čase uspešna akcija, ob kateri si je slovensko lokalno gospodarstvo dobro opomoglo, je bila pod staro Avstro-Ogrsko v Gorici, kot jo opisuje Andrej Gaberšček v knjigi Goriški Slovenci pod geslom: »svoji k svojim!«

Začelo se je pri čisto navadnih vsakdanjih nakupih, da so Slovenci hodili kupovat k »svojim«. Tako so zdržali pritiske italijanske in nemške raznarodovalno usmerjene konkurence, se hitro krepili vse do nastopa fašizma, ko se je začelo daljše obdobje naše narodne tragedije.

Danes bi takšno povezanost lahko trgovsko razumeli kot pretok sodobno organiziranega proizvodnega in bančnega, svobodnega slovenskega kapitala.

Pri svojih ljudeh bi odpirali poslovna predstavništva, večja združenja v svetovnem pretoku kapitala vseh vrst. V okviru tega, lahko bi rekli narodnega gospodarstva, bi lahko finansirali brez večjih odrekaj svoje kulturne

skupne potrebe ali potrebe posameznih društev. Zaslugo bi tako imel tudi tisti, ki mu bolj leži poslovnost.

V zamejstvu leži v bankah veliko denarja iz te in one strani, prigarana iz rok naših ljudi, pa nima načrtne dinamike ali celo ne gledamo, da ga vlagamo po možnosti v slovenske banke.

Tekla je akcija »Trubarjev«, kasneje »Maistrov« dinar. Zamisel je dobra, saj marsikoga spodbudi, da se malo bolj poglobi v naš zgodovinski spomin in vlogo, ki jo je imela kultura za obstoj naroda.

Ko pa zveš, da manjka še toliko in toliko din za dokončno restavracijo starega mlina, se zaveš tragičnega in ubožnega časa, ki ga živimo v tem prostoru. Torej zbiramo ta denar iz dejanske potrebe, ko je naša kultura v veliki nemilosti, ob preizkušnji ogroženosti, ko nekateri vidijo zdravilo le v »gledanju predvsem naprej«, morda le zato, ker je pralni prašek predrag?! Iz takšnega razmišljanja pa se nehote razvije šaljiva domislica: Ne glejmo današnjega dne, veselimo se jutrišnjega, saj pojutrišnjem bo še težje.

Skupni slovenski kulturni prostor s svojo globoko humano zamisljivo (v zamejstvu so to predlagali že takoj po vojni) je lahko očiščenje, ki bo pripravilo tla tudi boljši gospodarski povezanosti rojakov. Brez takšnega očiščenja je morda takšna namera že propadla, saj tukaj ne more biti avangardnega nosilca akcije, nepopustljivosti, upoštevanja različnosti, kar pravzaprav ne vodi tudi v narodno sintezo. Vso tisto, v narod obrnjeno agresivnost, nepopustljivost enega proti drugemu moramo obrniti navzven, v boj za naš obstoj proti tistemu, ki nas ogroža. Tudi malikovanje tujščine, ki jo lahko mirno označimo kot enega navznoter obrnjenih elementov nam škodljive, narobe usmerjene agresivnosti.

Tako tudi danes kakšna politična usmeritev ne more zbujati zaupanja drugih, če ima v svojem svetovnonazorskem programu uvedbo diferenciacije, podreditev drugače mislečih.

Takšni odkloni ne spadajo več v naš čas kvalitetnejših oblik sožitja med ljudmi, vsaj ne v lastnem narodu, ki je sicer nepovsem svoboden oziroma ga tlači del njegovih rojakov, zato onemogočajo oblikovanje razvitih družb in gospodarstev.

Za začetek načrtne gospodarske povezanosti mora biti najprej vsem znan namen. Prav ta bi pokazal, kakšne podatke potrebujemo za uresničitev te zamisli (največje koncentracije slovenskega kapitala po svetu in vrste dejavnosti, da bi zvedeli, s čim se pravzaprav največ ukvarjamo itd.). Od tod naprej še v smislu mikro podatkov o drobnem gospodarstvu, kvalifikacijski strukturi naših ljudi, saj je znan podatek, da imamo Slovenci samo od povojnih generacij od 500–800 vrhunskih uveljavljenih strokovnjakov zunaj države. Lahko si mislimo, kaj takšen potencial znanja zmore v normalnih razmerah, zato mu je potrebno ponuditi, da se v to »Slovensko EUREKO« že pri začetnih raziskavah naših, po svetu spontano razporejenih gospodarskih potencialov, vključi tako, kot se pri nastajajočem plodu najprej razvijajo možgani, ki določajo razvoj drugih organov naprej v času, ki je zato primeren.

Nedvomno bi vse to moralo dati ugodne rezultate tudi čistih gospodarskih razlogov naših ljudi, ki bi posebno na »neznanih« tržiščih nenadoma le prodrli in našli hitrejšo stike zaradi medsebojne pomoči, bodisi kot neposredni partnerji ali kot posredniki, saj bi v razmeroma kratkem času razvili močno poslovno mrežo povsod po svetu, koder bivamo.

Idejno idealne rešitve se seveda niso še nikoli pokazale kot »idealne«, toda tudi tukaj bo potreba po »brušenju« v praktični izvedbi izrabiti optimalne in tudi te preizkušati in oblikovati, dokler ne bi prišli do »prototipa«, ki bi že dajal rezultate.

Tako bi nastale nove, neslutene možnosti novih, kvalitetnih delovnih mest, vseh vrst poklicev. Ni dvoma, da našemu narodu danes manjka predvsem višja raven organiziranosti.

Ta za naše narodno gospodarstvo novi »svetovni izziv« bi na visokem produkcijskem nivoju odpiral vse večja tržišča, kvalitetnejša ter donosnejša inovativna vlaganja.

Tudi naše zamejsko gospodarstvo bi tako, čeprav bi to moralo biti že takoj po vojni, dobilo več zraka in spodbud ter bolj samozavestno stopilo tja, kamor sodi že zdavnaj, čeprav je treba priznati, da je potres v Reziji in Kanalski dolini dal povod za ponovno prebujanje teh stikov.

Že tik pred vrati je čas, ko bo svetovni kapital na krilih informatike, ki je marsikje že v razmahu, poteptal ali ponesel naprej narodna gospodarstva. Odvisno je od tega, ali se v njegove tokove novih kvalitet vključimo ali mu bomo pod nogami.

Kljub vsemu je treba iskati pot v inovacijsko družbo iz naše specifike, iz naše svobodne ustvarjalnosti, ki pa je tudi omejena, saj ne morejo zaradi neomejene svobode nekateri omejevati drugih, drugače mislečih.

Le takšno spoznanje vodi v inovacijsko družbo kot nujen pogoj, ki zagotavlja razvoj ugodne klime naravne družbenoekonomske evolucijske poti, šele tedaj namreč, ko je to zamujeno, nastajajo revolucije, ki pa kljub velikim, prevelikim žrtvam niso zanesljiv porok za uspeh. Le pogledimo, v katerih deželah danes nastajajo revolucije (na revolucijo).

Današnji hiter razvoj zahteva nenehno spremljanje svetovnega razvoja vseh vrst, zato se nihče ne more več zapirati za zidove – v svoj okvir, pa tudi brez njega v smislu organiziranosti ne more, če hoče dovolj učinkovito napredovati.

S slovenskim izseljenskim in zamejskim svetovnim pretokom kapitala bodo tragične razdalje med ljudmi našega naroda v pretoku narodne kulture, katere njeno gospodarstvo bo energetski pogon, postale bistveno manjše in naša kri bo bolj živahno stekla po nepretrganih gospodarskih in kulturnih žilah našega skupnega telesa in duha.

Tako bi se tudi skupni standard izenačeval navzgor, kar bi podrlo marsikatero dosedanjo bariero.

Pri vsem tem so pomembne mikroanalize uspešnejših gospodarskih tokov.

Japonsko gospodarstvo je npr. na podlagi posebne metode (SMED) prišlo do uspešne proizvodnje in prodaje veliko malih serij. Te jim omogočajo večjo elastičnost od velikoserijske proizvodnje, odpadejo tudi draga skladišča itd.

Seveda ne mislim, da bi posnemali v vsem druge, vendar je jamstvo dobrega gospodarjenja, če kdo kaj dobrega še izboljša.

Za manjše enote Slovencev po svetu se kot nalašč ponuja takšno gospodarjenje v preučitev in oblikovanje novih idej.

Nova poznanstva in povezave ne bi uresničevale kakšnega obrazca,

ampak bi nam prinašala vse nove tokove kot dejstva, kjerkoli bi se pojavljali, saj bi bili prisiljeni takoj ukrepati.

Naši ljudje so se kot posamezniki na najzahtevnejših tržiščih ali znanstvenih inštitutih že izkazali. Dobro organiziranim pa bi jim prineslo nedvomno veliko več možnosti za skupna tveganja.

*Stopimo na plan,
dokler je še dan!*

Brez kvalitetne skupne predstavitve smo res za marsikaj prikrajšani in veliko bolj ogroženi. »Sodobna proizvodnja in tveganja v trgovanju postajata vse bolj filozofija,« ugotavlja Šiego Šingo, vodilni racionalizator proizvodnje na Japonskem od štiridesetih let dalje, saj je pri svetovno znani Toyoti prav on dokazal, da se kažejo problemi v majhnih enotah kot v večjih, velikih in jih je tudi treba tako obravnavati. Moramo pa verjeti v uspeh (seveda ob strokovni argumentaciji) in prisluhniti glasu časa, ki v vsaki dobi po svoje rešuje probleme ob ustvarjanju razsežnega, prepletajočega se duhovnega in materialnega procesa v našem življenjskem prostoru.

Razvoj znanja in s tem nujnost duhovnega razvoja pogojuje tudi razvoj materialnega bogastva in omogoča možnosti, da ljudje vendarle upamo v izkoreninjenje tegob, ki danes tarejo in ogrožajo posameznika, narode in življenje vsega našega planeta.

Delo lahko marsikaj reši, vendar ga ne smemo povzdigniti v svetost, nad človeka, da bi mu postali sužnji in živeli za produkcije, temveč moramo te produkcije izkoristiti za nadaljnji razvoj kot nujne kvalitetne materialne podlage, ki bo rabila človeku v nas, da ne bo človek zaradi dela, ampak delo zaradi človeka! V materialističnih družbah je delo kot ideološki malik zavrlo duhovne človeške vzgibe, ki ga skušajo rešiti odmirajoče delujoče enostranskosti.

Viri duhovne, proizvodne energije in ustvarjalnosti na novih vizijah delovnih odnosov in delovnih mest, ki bodo segla ne le v reševanje nezaposlenosti, mora prinesiti novo kakovost življenja in odnosov med ljudmi. Iskati je napredek, ideje iz upoštevanja različnosti med ljudmi, kulturami še tako majhnih narodov, od katerih pa mnogi izvirajo iz zabrisane zgodovine nekoč močnih kulturnih stvaritev.

Vrnimo se k proizvodni filozofiji današnje Japonske, toliko, kolikor je potrebno, da omenim, iz česa po mnenju njihovih strokovnjakov izhaja ta proizvodni čudež.

1. Mentaliteta in religija.
2. Dejstvo, da je le velika proizvodnja dopolnjujoče se maloserijske proizvodnje z velikim številom različnih proizvodov, kar pomeni lahko rentabilno in dobro.
3. Da je kontrola kvalitete »vzorčnosti« najboljša ob tem, da so stroški + dobiček = prodajna cena.

Ob tem se naslanjajo na izkoriščanje domačega in tujega znanja z jasnim namenom angažiranja v praksi. Spoznali so, da je sistem »enokomadni« proizvodnje cenejši, donosnejši in boljši (izdelava vseh sestavnih delov velikoserijsko-izdelkov kot makro in posebej končna montaža kot mikro, maloserijsko naročilo hkrati). Z izdelanim sistemom glede kontrole kvalitete izničitvenja stroškov zanesljivo dosegajo stoo odstotno kvaliteto ob

sprotnem odpravljanju napak. Kot pomembno, poudarjajo, je v »nestroškovnem principu« od cene (to potrjujeta tržišče in posamezni kupec) potrebno odvzeti (zmanjševati) stroške in od tukaj naprej delo normirati oziroma iskati dobiček.

Podobno metodo so razvili v ZDA in je podatke iskati pri Industrial engineer, v Nemčiji pa Rationalisierungsingenieur in pri IFO + München, ki je izdelal zanimivo študijo o uporabnosti REFA metode v nemški industriji.

Ker na ideje za zdaj ni treba plačati državnega davka in carinske obveze, se spleča, da jih izkoristimo in se tako dokopljeno do novega načina razmišljanja s filozofijo inovatorskih sprememb, konvencionalnih proizvodnih trgovskih bančnih sistemov in tehnologij od zamisli do prodaje. V bistvu gre za (prodajo) metodo neposrednih izboljšav tujega in domačega znanja oziroma elementov delovnih operacij.

S takšnimi metodami je nastal japonski gospodarski »čudež«; temu pa Japonci nikoli niso rekli »čudež«, ker čudeža niso pričakovali, ampak vedeli, da ga morajo ustvariti. Danes ga drugi skušajo čimprej preučiti in presaditi v svoje gospodarstvo tiste elemente, ki jim še manjkajo za večjo uspešnost.

S takšnim razmišljanjem bi kazalo iti v raziskave in oblikovanje skupnega slovenskega znanja in kapitala ob ideji skupnega kulturnega prostora, ki mora uveljavljati prepričanje, da je to zdaj najboljša in zanesljivo edina možna svobodna, samostojna in od drugih neodvisna alternativa.

Naj zopet navedem nekaj prednosti, ki jih lahko izkoristimo, ker smo tako rekoč na vseh področjih sveta, kamor sega trgovina.

Dobro raziskano tržišče pomaga zmanjšati čakalno dobo v skladiščih. Izdelki v skladišču pomenijo ne le mrtev kapital, ampak tudi trenutno večji strošek, breme dobička prodanih izdelkov. Slovenski kapital in proizvodnja morata izdelati študijo slovenskega tržišča, vrste proizvodnje itd. v slovenskem in angleškem jeziku...

Nedvomno v Ameriki večji slovenski podjetniki poslujejo na podlagi takšnih raziskovalnih središč vseh vrst informacij, toda ne kot Slovenci oziroma slovenska skupnost. Kar je že naših ljudi angažiranih na tem področju, bi jim organizatorji predlagali, da pristopijo ali se dodatno angažirajo pri samostojni slovenski raziskovalni enoti.

Zaradi vrhunskega pristopa in neprestanega dograjevanja sistema je npr. japonski Toyota proizvodni (sistem) kapital imel povprečno hitrost obračanja več kot 50-krat letno. Ne, ni napaka! Za Toyoto je to uspešno realnost (ne teoretična realnost) in že odprta vrata v dobo kompjuterjev, informatika, vendar Šiego Šingo »iz vsega srca« priporoča: *Ne naslanjajte se preveč na kompjuterje, temveč namesto tega posvetite vse sile, da neprestano izboljšujete poslovanje, proizvodnjo...*« Izhodišče *mora biti vedno človek*, njegova inovacijska ideja.

Če se tukaj le z eno mislijo dotaknem Slovenije zaradi primerjave in zaupanja v delavnost našega naroda, potem naj kot zanimivost povem, da imamo v tej republiki odstotek zaposlenosti žensk takoj za japonskim, ki ima najvišjo na svetu. Tudi v Evropi imamo eno drugo mesto (to je bolj znano, le upam, da ni ta čas že prvo). Takoj za Madžari smo po številu samomorov! Bog ne daj, da bi kdo z navdihom črnega humorja kje predsta-

vil v podaljšku lipovega lista še »štrikovo« zanko kot naš narodni simbol, pa čeprav bi s tem koga tudi potolažil.

Bojim se, da temeljita tukajšna proizvodnja in tudi odnos do del predvsem na intenzivnosti (če izvezamo nekaj tudi na svetovnem trgu zelo uspehli proizvajalcev), saj naši ljudje delajo vse popoldneve, proste sobote in marsikatero nedeljo. Tako s šušmarjenjem ali na borni kmetiji še toliko zaslužijo, da za silo zakrpajo nenehno padanje standarda.

Ali bo obljubljeni opuščanje ideološkega gospodarstva uresničeno, bo odločal čas, če bo tekel dovolj prizanesljivo počasi.

V razvitem svetu že davno izkoriščajo stroj namesto človekove fizične sile. Pri ljudeh je težišče na mentalnih zmoglostih, da človek upravlja z več stroji, ki so avtomatizirani ali povezani kot večsistemski stroji. Vse bolj se predvsem na Japonskem poglobljajo v odkrivanje neznanih človeških umskih, duhovnih zmogljivosti. To je kapital ustvarjalnosti človekovega subjekta sodobne misli, izkustev in odkrivanja uporabnosti človekovega subjekta svobode, ustvarjalne misli ter končno odkrivanja sistema uporabnosti in pridobivanja ter vstavljanja podatkov v podzavest. Treba je odkriti le način, kajti človeški možgani so računalnik s toliko mikrooperacijami, kot jih ne bo imel nikoli noben računalnik takšne velikosti.

Če bomo kdaj uspeli narediti tako ubožen čas, da bi vsi vse vedeli na istem nivoju podzavesti in z isto »vrednostjo«, potem bo naša prihodnost zapečatenjena s končnostjo, brez možnosti nadaljnjega razvoja, čeprav bi bil to hipno fantastičen »tehnični« dosežek avtomatiziranja človeka. To bi bilo mnogo hujše od stodontnega izglasovanja česarkoli v realnem socializmu predlaganega.

Zakaj toliko omenjam sistem Toyota? Ameriški sistem velikih serij proizvodnje morda res ustreza v ZDA, vendar se tudi že tam zgledujejo po novih oblikah. Manjšim gospodarskim enotam gospodarstva bi bolj ustrezal japonski način. In zakaj bi ga ne skušali prikrojiti po svoji meri, če se je doslej boljše obnesel po svetu? Ali je v antitezi z ameriškim? Sistem Toyota je zgrajen na tem, da zadovolji njihovo tržišče, ki zahteva veliko variant s sorazmerno tržno elastičnim obsegom. Na tem so osnovali japonsko industrijo avtomobilov po drugi svetovni vojni. To je proizvodni in trgovski sistem na podlagi filozofije upravljanja, brez težav, zablod, kakršne so takrat imele industrije Evrope in ZDA ter je prav na teh osnovah iz potrebe po konkurenci in sistem »izboljšave obstoječega« našla boljše rešitve.

Sistem Toyota ni antiteza množični proizvodnji, ampak velikoserijski proizvodnji prav zaradi posebne metode SMED; tako lahko odpade skladiščenje izdelkov z regulacijo procesa pri maloserijski proizvodnji (v skupnem številu množičnosti pa ne gre za manjše količine proizvodov kot pri velikih serijah).

Velika prednost je, kot omenjeno, tudi v tem, da je mogoče izdelke dosti prej poslati (in naročiti) naročniku od dneva naročila. Planiranje proizvodnje gre po množičnem naročilu »sistem supermarket«, ki jemlje iz proizvodnje delov tisto, kar potrebuje za določeno kompletažo (malo serijo) komadna proizvodnja oziroma prodaja. Pri avtomobilih npr. gredo ob naročilu izdelki le v montažo in lakirnico ustrezne barve, to pa lahko pomeni dobavo v dveh dneh.

Pomembna dejavnost v tem sistemu je doseganje čim manjše medsebojne odvisnosti strojev in delavcev. Ker gre razmerje med delavci in stroji

k zmanjševanju števila delavcev ob izpopolnjenih strojih, bi kdo pričakoval, da nastaja brezposelnost. Ne, delavec, ki je bil »odveč« ob izpopolnjenem stroju, je vključen k novo nameščenemu še bolj izpopolnjenemu stroju. Tu bo seveda tudi več zaslužil, a laže delal.

Zaradi racionalizacije nastane pocenitev izdelka, ki hitro osvoji trg, proizvodnja v tovarni pa narašča. Zaradi tega se ni bati, da bi njihovi delavci ostali brez dela, kvečjemu v neracionalizirani proizvodnji manj razvite produkcije.

Strokovnjaki dalje menijo, da so imeli za prehod na razvite metode srečno roko z ugodno politično, kulturnogospodarsko in versko klimo, ki ni imela v sebi predvsem vpliva naslednjih elementov, zaradi katerih bi čas šel mimo njih, preden bi jih preboleli:

1. Kdor zaostaja za razvitim svetom, mu bo to godilo, dokler ne bo sprevidel, da je vzrok tega v svetovnonazorskem zaostajanju.

2. Možnosti inovativnosti so omejene zaradi:

- ideološke in družbenopolitične nesvobode in diferenciacije,
- ideološko usmerjenega, dirigiranega izobraževanja in inovacij,
- ideološko omejevanje notranjih spodbud in stimulacij,

- kjer je sistem inovativnosti in racionalizacije uveden po že uspešni praksi, ne morejo pa uvesti stimulacij za opravljeno delo. Čez ideološko omejene okvire je tudi ob teh metodah konec dobrih rezultatov, saj izpadejo pri delavcih le kot strokovnejša prisila k večji produktivnosti ob premajhnem nagrajevanju.

- Iz ideoloških, strateških vzrokov je omejeno vključevanje v velike in uspešne svetovne tokove.

Kjer so težave odpravili, manjše dogmatske skupine, ki so se držale nekaterih pozicij v gospodarstvu, »izgubljajo igro«, toda gospodarstvo vedno zmaguje, izhaja iz krize...

Ko je bil Šeligo nedavno v Jugoslaviji, je srečal ljudi, ki so zatrjevali, da v proizvodnji to in ono ni od njih odvisno. Ob tem je opazil, da ob takšni miselnosti posplošujejo takšen odnos do dela tudi tam, kjer je kaj odvisno od njih, pa tudi tam ne ukrenejo vsega, kar bi lahko. To je imel za neizkoriščeno možnost... Kolikor mi je znano, ga v Slovenijo ni bilo.

Pot, da bi obvladovali svet, danes ne gre nujno z vojaško silo, ampak z gospodarstvom, ki dosega najbolj skrite in oddaljene točke na Zemlji, in to brez posebnih težav. Zdaj smo šele na začetku te dobe.

Dežele, ki bodo tehnološko preveč zaostale, bodo izgubljale po vrsti vse elemente neodvisnosti in suverenosti, do sodobnega suženjstva, ko bodo oblastniki prihodnjim rodovom izčrpali že vsa mineralna bogastva, saj bo že predelava surovin na poti do izdelka s staro tehnologijo in dohodkovnimi odnosi mnogokrat dražja od tehnološko vrhunsko proizvedenega končnega izdelka.

Toda naši ljudje po svetu bivajo v razvitih državah.

Zaradi razseljenosti Slovencev bi kazalo to našo narodno tragedijo obrniti tudi v prid dobrega poslovanja. Poslovnogospodarskim (centrom) enotam v rokah Slovencev ni treba poslovnih ljudi pošiljati kot (novih) predstavnikov na razna področja sveta, če v ta namen angažirajo svoje ljudi, ki tam že bivajo.

Kot rečeno, bi bilo to bistveno cenejše in neodvisno od »srečne« roke in tudi poslovnega predstavnika.

Iz seznama gospodarskega prospekta vrste slovenskih gospodarskih enot po svetu bi se hitro organizirali in bolj samozavestno ozirali okoli sebe z glasno predstavitvijo lastnega subjekta.

Dalje bi natančno vedeli, katera gospodarska področja naši ljudje v določenem prostoru obvladujejo, in kolikor je znano, so v neorganiziranem obtoku dokajšni potenciali.

Zamejci ne bi bili toliko odvisni od krajevnih deželnih gospodarstev in trenutnih odnosov med sosednjimi državami.

S tem bi bili Slovenci tudi partnersko povezani in organizirani v novem organizmu narodnega gospodarstva. To je tudi nujno, če hočemo ostati narod v takšnih narodotvornih razsežnostih. Kakšen pa je narod brez narodnega gospodarstva oziroma brez gospodarskega pretoka v svojem organizmu?

Ob tako izločenem elementu »predstavnih na tujem« imamo pač prednost in dejansko poslovno racionalizacijo, saj imamo tako rekoč povsod domačine, ki dobro poznajo »domače« tržišče in so na njem že uspešni. Ob tem dejstvu bi rojaki po svetu tudi iz materialnih motivov hoteli ostati Slovenci in ne da bi se zaradi tega skrivali pod tujo krinko ali se celo oteпали narodnosti. Kot Slovenci moramo postati pojem kvalitete, potem se bomo rešili vseh kompleksov in kamnov okoli vratu, ki nas po krivici vlečejo pod gladino vode in nenehno grozijo, da se potopimo.

Bi bilo to zanimivo tudi za Slovenijo?

Ko sem to razmišljanje že končal, sem v NR 1986, letnik V, št. 50/51 na strani št 1004 v eseju DR Življenje v Sloveniji prebral zanimive misli o Slovencih v Ameriki.

»Dejstvo je, da Slovenci v Ameriki niso zelo glasni in zelo vidno navzoči in tudi tam, kjer so navzoči, tiho delujejo na svojih področjih, se ne zbirajo in ne organizirajo, da bi predstavljali Slovenijo ali slovenstvo. Delujejo v okviru jugoslovanskih projektov ali so se poamerikanili: le majhna skupina jih je okrog revije Slovene Studies in ti podobno kot večina, ki jih poznam, gojijo strokovnost, v tem primeru slavistiko.

Naši konzulati in predstavnitva poslujejo v srbohrvaščini. Nekdaj zelo slovenizirano mesto (Cleveland) ima – če se ne motim – hrvaškega župana. . . . na mojem predavanju na univerzi Columbija se je pojavil gospod Nilsen, znameniti profesor metalurgije: ob rojstvu in ob emigraciji se je menda pisal Jeršek . . .

Sicer je splošno znano, da so Slovenci kot posamezniki – zaradi svoje prilagodljivosti ali njej navkljub – v tujini izredno uspešni. Med svojimi rojaki v ZDA sem našel samo uspešneže: doktorja in profesorja elektrotehnike Toneta Mavretiča, njegovega brata Janeza, direktorja računalniške firme, anesteziologa Dušana Dobnika, profesorja Rada Lenčka, doktorja medicine in biologije Matijo Peterlina, sina znanega fizika, ki je prav tako naredil veliko kariero . . .

Navsezadnje je zgleden primer Louis Adamič, ki je mimogrede postal slaven ameriški pisatelj, navsezadnje je Lausche postal senator ZDA itd., itd.

Toda kaj pomenijo ti izbrani primeri, če pogledamo, da se je samo v tem stoletju v tujino izselilo pol milijona Slovencev? . . . saj podatki postavljajo smrtni zadetek slovenstvu v začetek 19. stoletja: dotlej smo namreč Slovenci bili številčno enaki Fincem, Dancem, Norvežanom. Takrat se je v

nas nekaj premaknilo. Bogve kaj. Le kaj nas žene iz te prelepe dežele, ki ji je kos nemara le okolica San Francisca?« Ali se ni takrat načrtno pričel pritisk nemštva, ki smo se mu nesložni težko upirali in nismo mogli zagotoviti pravega narodnega razvoja gospodarstva in še česa?

V isti reviji pod naslovom O jugoslovanski krizi piše VR: Boljševizem in titoizem v podnaslovu Redefinicija slovenskega narodnega vprašanja: »... Ta trenutek za Slovence najbrž ni bolj pomembne stvari, kot je ta, da za vsako ceno ustavimo beg možganov... Tega seveda ne moremo doseči z zapiranjem meja, ampak le tako, da navežemo intenzivne kulturne, ekonomske in druge stike z ljudmi, ki začasno ali pa trajno bivajo v tujini. Poleg Izseljeniške matice bi morali na SZDL, pri Gospodarski zbornici, Ljubljanski banki, obeh univerzah, Izvršnem svetu in Skupščini ustanoviti samostojna telesa, ki bi izoblikovala in uveljavila sistem, ki bi zagotavljal trajno in intenzivno kroženje ljudi, informacij in kapitala med Slovenci v matičnem prostoru in tistimi, ki živijo onkraj naših meja... ne gre za obrambo naših meja, ampak za izoblikovanje trajnega omrežja, ki bo segalo prek meja, zagotavljalo normalno reprodukcijo slovenskega naroda na ravni semidiaspore.« Zanimiva alternativa, toda kot »domorodca« me je v grlu stisnilo ob tistem »ta trenutek za Slovence najbrž ni bolj pomembne stvari, kot je to, da za vsako ceno ustavimo beg možganov...« Po mojem moramo »za vsako ceno« ustvariti med nami za vse vsaj vzdržne medsebojne in dohodkovne odnose ter volilni sistem, da bo naš človek in seveda ob njem še posebej vrhunski strokovnjak z večjim upanjem gledal v »vrhovni in prihodnji svet« bolj kot v širni svet, kajti širni svet že po pojmu pomeni več širine, možnosti, polna pljuca zraka...

Ker pa lahko že po inflaciji sodimo, čému se bolj bližamo: slapu ali rešilnemu čolnu ob sorazmeroma počasnem dojemanju vzrokov in odpravljanju na pravem mestu, lahko računamo, da se bo ta beg bolj (ali manj) vrhunskih možganov nadaljeval. Zato je pomembno, da si razvijemo kvaliteten svetovni slovenski prostor, da nam ne bo postala nekega dne obljubljen dežela še to, kar danes imamo.

Je pa to tudi izziv v času, ki daje prednost in možnost nesluteneга razvoja le kvaliteti.

Ob kulturi se moramo pač tudi gospodarsko dvigniti in dokazati, da se znamo kvalitetno uveljaviti ne le kot posamezniki, ampak tudi kot narod vsem mejam, zastraševanjem in zastarelim asimilacijskim trikom navkljub. Doseči moramo, da bomo ne le kot posamezniki zmožni preživeti suvereno in na nivoju razvitih kulturnih in ekonomskih odnosov med ljudmi, saj smo ta korak nekoč že malodane držali.

Pomislimo samo, koliko je na svetu narodov, ki se niso zmožni ekonomsko preživeti, vendar živijo, ker imajo razvite druge elemente, ki so nujni za obstoj kakšne države. Kako ne bi mogli potem mi, ki zmoremo to še ob znatnem oddvajanju narodnega dohodka v humanitarne in solidarnostne namene...

V prvi kitici preproste pesmi beneškega kmeta in cerkvenega pevca Antona Urbanca iz Dolenjega Tarbija, »kot piesan za daš na lieto 1868«, ki je bila objavljena v DOM u N. 12-1986 z naslovom Studenci so usahnili, se glasi:

*Oh, pošli nam, oh pošli nam,
o Buoh nam, hladni dež!*

*Zanesi riunim grešnikom,
saj naše kriude veš.
Mi slutimo Tojo šibo,
suš nam polje konča.
Oh, pošli nam, oh pošli nam,
o Buoh, ljubi, hladni daž!*

Da, včasih je prepozno prositi »hladni daž«. Vse dobronamerne spodbude bodo imele »kratko sapo« v skupnem narodnem prostoru, če jih ne bomo spremljali z zgodovinsko izkušnjo in iz nje oblikovali in nadgradili moralne vrednote v naših srcih, ki vodijo k narodni spravi v pravem in najbolj preprostem smislu besede, kot pogoj za narodno sintezo, za katero moramo danes biti naš boj. Ta pesem ni bila po naključju napisana »na leto 1868«, saj je bilo to po plebiscitarnem priključenju Benečanov k »Italiji uniti«, za kar so mnogi obžalovali.

Še mnogo je pisane kmečke kulture, na kateri je temeljil naš narod. Na nivoju evropskega kmeta je bila do nedavna zelo visoko stoječa, saj so iz njene osnove lahko zrasi velikani evropskega duha kulture in znanosti. Zato našo narodno preživetje na tem kopnečem slovenskem koščku zemlje ni fenomen, kot nekateri trdijo glede na poudarjanje mogočnih narodov in kultur, ki so šle čez to ozemlje. Prej bi rekel, da bi jo ob večji enotnosti v zadnjih sto letih manj izgubili.

Še najmanj manipuliranja z narodno in človeško duhovno kulturo po svetu je v športu. Zanimivo je, da imamo Slovenci v alpinizmu in »naših« športih izjemne uspehe.

Kako bi bila mladina prikrajšana, če bi imeli vstop do vrhunskega športa na zahodu recimo le športniki vladajoče stranke itd. . . Posebno, če bi to veljalo tudi za možnost pridobitve naziva vrhunskega trenerja in seveda možnost to tudi postati.

Naj končam z mislijo velikega ljubitelja svojega rodu, znanstvenika z velikim narodnim srcem dr. Franceta Avčina, ki se je odrekel briljantni ponudbi kariere na ameriških univerzah. Ob enem zadnjih slovesov, ko se je vračal v Ljubljano, mi je rekel, da izhajajo človekove moralne in narodne pravice iz osebne vesti-dolžnosti, ne pa vest in dolžnosti iz omejenih pravic.

V knjigi Kjer tišina šepeta pa je zapisal: BREZ SLOVENSKE ZEM-LJICE, SKOPE IN NEHVALEŽNE, A TAKO NAŠE IN MOJE, NE BI MOGEL ŽIVETI.

Bovec, 6. listopada 1986